



ใต้-เสียและรูปแบบสินค้า

อาหารสมอง : วีรกร ตรีเศศ

ปีที่ 28 ฉบับที่ 1464

วันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2551

หน้า 44

สินค้าจะมีรูปแบบใดโดยโยยอย่างไรไม่น่าเชื่อกับหลักเกณฑ์ผลประโยชน์ต้นทุน (Benefit-Cost Principle) ที่รู้จักกันดีในเศรษฐศาสตร์

หลักเกณฑ์ผลประโยชน์-ต้นทุนหรือใต้-เสีย ไม่มีอะไรลึกซึ้งปวดหัว หลักมีง่ายๆ ก็คือสมควรกระทำสิ่งหนึ่งเมื่อมันนำมาซึ่งประโยชน์มากกว่าต้นทุน เช่น นาฬิกาติดข้างฝาชายที่ร้านข้างบ้าน ราคา 400 บาท แต่ที่ร้านไกลออกไป นาฬิกาเหมือนกันทุกอย่างชายในราคา 300 บาท คำถามคือควรซื้อที่ไหน

จะตัดสินใจได้ต้องถามตัวเองว่า การเดินทางไปซื้อเรือนที่ถูกลงกว่า 100 บาทแต่อยู่ไกลนั้นมันสูงแค่ไหน (การเดินทางไปมีค่าใช้จ่ายเท่าใด เสียเวลาเท่าใด และช่วงเวลานั้นมีค่าต่อเรามากน้อยเพียงใด) และสูงกว่าเงิน 100 บาท ที่ประหยัดได้หรือไม่ ถ้าต้นทุนการเดินทางมันสูงกว่า 100 บาทก็ซื้อเรือนใกล้บ้านจะดีกว่า พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผลประโยชน์ตอบแทนจากการซื้อเรือนใกล้บ้านคือ 100 บาท แต่ต้นทุนจากการเดินทางไปซื้ออีกเรือน ที่ถูกลงกว่าสูงกว่า 100 บาท เมื่อผลประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าต้นทุนก็ต้องเลือกเรือนใกล้บ้าน

ในการออกแบบสินค้า ถ้าออกแบบโดยใส่บางอย่างเพิ่มเติมลงไปแล้วได้ผลตอบแทนมากกว่าต้นทุนจากการใส่ การออกแบบก็จะมีสิ่งนั้นเพิ่มขึ้น มีหลายตัวอย่างดังต่อไปนี้

กรณีแรก เราเห็นรถยนต์ที่มีเติมน้ำมันอยู่ทั้งด้านคนขับ (ทางขวา) และด้านซ้ายไม่อยู่คงที่ด้านใดด้านหนึ่ง เหตุผลก็คือบ้านเราขับรถชิดซ้าย (พวกมาลัยอยู่ด้านขวา ทำให้มองเห็นรถที่สวนมาได้ชัดเจนกว่าในยามที่แซงรถออกไปทางขวา) ดังนั้นการเลี้ยวซ้ายขึ้นบนถนนจากซอยหรือริมถนนจึงกระทำได้ง่ายกว่าการเลี้ยวขวาซึ่งต้องมองรถที่มาจากทั้งสองทาง เมื่อขับรถชิดซ้ายจึงชอบที่จะเลี้ยวเข้าปั้มน้ำมันที่อยู่ฝั่งซ้ายมือ

เมื่อเข้าไปในปั้มน้ำมัน หากรถทุกคันมีที่เติมน้ำมันอยู่ด้านเดียวกันหมด เช่น ด้านขวา คิวเติมน้ำมันก็จะยาวกว่ากรณีที่บางคัน เติมน้ำมันด้านซ้ายบางคันเติมน้ำมันด้านขวา เนื่องจากผู้ขับมักเอาด้านที่ตนเองขับคือด้านขวาจอดชิดท่อเติม ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของปั้มน้ำมันด้านซ้ายมีคนเติมน้อย เนื่องจากสะดวกน้อยกว่า

หากผู้ออกแบบรถทำให้รุ่นของตนเองเติมน้ำมันด้านที่แตกต่างจากคนอื่น เช่น ด้านซ้าย เขาก็จะไม่ต้องคอยเข้าคิวยาว เหมือนคนส่วนใหญ่ที่เติมน้ำมันด้านขวา

ต้นทุนในการออกแบบให้ที่เติมน้ำมันด้านซ้ายหรือขวามีได้เพิ่มขึ้นแต่ประการใด แต่ทำให้รถไม่ต้องเข้าคิวยาวเหมือนรถคนอื่น ซึ่งการไม่ต้องการเข้าคิวยาวเป็นผลประโยชน์ เมื่อผลประโยชน์มากกว่าต้นทุน เราจึงเห็นรถยนต์มีทั้งที่เติมน้ำมันด้านซ้าย และขวาในทุกประเทศ จนทำให้เราต้องรำคาญใจอยู่บ่อยๆ เพราะเข้าเติมน้ำมันผิดด้าน

กรณีสอง เหตุใดกระป๋องเครื่องดื่มออลูมิเนียมจึงมีทรงสูงกว่าที่ควร ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตสูงเกินความจำเป็น? กระป๋องเครื่องดื่มมาตรฐานมักเป็นรูปทรงกระบอกมีขนาดความจุ 355 มิลลิลิตร (12 fluid ounce) มีความสูงกว่าหนึ่งเท่า ของความกว้าง (สูง 12 ซม. มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 6.5 ซม.)

ถ้าทำให้สูง 7.8 ซม. และมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 7.8 ซม. จะบรรจุปริมาณเครื่องดื่มได้ใกล้เคียงกัน แต่จะใช้วัสดุออลูมิเนียม น้อยกว่าประมาณร้อยละ 30 เมื่อใช้วัสดุนี้แล้ว เหตุใดจึงไม่ผลิตลักษณะอ้วน-ตันซึ่งถูกกว่าพอม-สูงดังที่เป็นอยู่

คำตอบน่าจะเป็นว่าผู้บริโภคถูกหลอกโดยสิ่งที่รู้จักกันดีในจิตวิทยาตั้งที่เรียกว่า optical illusion กล่าวคือถ้าเอาไม้บรรทัดยาวเท่ากัน 2 อันมาวางเป็นรูปตัวทิกลับหัว (หัวตัวที่เป็นฐานโดยส่วนกลางของตัวที่ตั้งชี้ขึ้น) และถามว่าไม้บรรทัดอันใดยาวกว่ากัน ทุกคนจะเห็นเหมือนกันหมดว่าไม้บรรทัดที่ตั้งชี้ขึ้นนั้นยาวกว่าเสมอ

ถ้าให้เลือกซื้อเครื่องดีที่อยู่ในกระป๋องรูปทรงสูงชะลูดกับเตี้ยป้อมในราคาเดียวกัน ผู้บริโภคจะเลือกอันสูงชะลูดเสมอ เพราะเชื่อว่าปริมาณน้ำมากกว่า (ไม่ว่าจะระบุว่ามีปริมาณเท่ากันก็ตาม)

ถึงแม้ว่าจะสามารถทำให้ผู้บริโภคเชื่อว่าทั้งสองแบบมีขนาดความจุเท่ากัน ผู้บริโภคก็ยังดีเลือกทรงสูงชะลูดเพราะน้ำหนักกว่า (ลองจินตนาการเครื่องดีในรูปกระป๋องแบบนมข้น กับกระป๋องเครื่องดีมาตรฐานก็จะเห็นภาพ) ถึงแม้ว่าต้องจ่ายแพงกว่าก็ตาม (คล้ายกับยอมจ่ายค่าโรงแรมแพงกว่าเพื่อให้เห็นวิวสวย)

เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ออกแบบจึงไม่อาจเน้นต้นทุนต่ำสุดของกระป๋องได้ ต้องยอมใช้วัสดุมากขึ้นร้อยละ 30 แต่ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของกระป๋องนี้ ก็คุ้มกับประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากความนิยมของผู้ดี เราจึงต้องซื้อเครื่องดีกระป๋องแพงกว่าที่ควรจะเป็น

กรณีสาม เหตุใดภาชนะของเครื่องดีน้ำอัดลมจึงเป็นรูปทรงกระบอก ไม่ว่าแก้วหรืออลูมิเนียมก็ตามที ในขณะที่ภาชนะของนมไม่ว่ากระดาษหรือพลาสติกล้วนเป็นรูปทรงเหลี่ยม?

สำหรับน้ำอัดลม การมีภาชนะรูปโค้งทำให้สามารถทนแรงกดดันที่อาจเพิ่มขึ้นจากก๊าซที่อัดไว้ข้างในได้ดีกว่าทรงเหลี่ยม นอกจากนี้ น้ำอัดลมมักแช่เย็นในตู้เย็นในช่องธรรมดาที่มีพื้นที่ไม่อัดแน่นหรือแม้แต่ไม่แช่เย็นไว้ก็เก็บได้นักออกแบบจึงยอมใช้รูปทรงกระบอกถึงแม้จะกินพื้นที่มากกว่าทรงเหลี่ยมเพราะไม่เข้าเหลี่ยมกันก็ตาม นอกจากนี้ความโค้งทำให้หน้าจับต้องมากกว่าความเหลี่ยม (ไม่เกี่ยวอะไรกับเรื่องเพศและการเมือง)

สำหรับนมนั้นต้องเก็บไว้ในตู้เย็นเสมอ ความเหลี่ยมของภาชนะทำให้กินพื้นที่ในพื้นที่จำกัดน้อยกว่าทรงกระบอก นักออกแบบจึงต้องหาประโยชน์จากความเหลี่ยมเพื่อการใส่ไว้ในตู้เย็น ประโยชน์ที่ได้จากความกลมน้อยกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น ดังนั้นกล่องนมจึงเป็นทรงเหลี่ยมดังที่เราเห็น

หลักเกณฑ์ผลประโยชน์-ต้นทุนอยู่ในชีวิตประจำวัน จะตัดสินใจกันด้วยแบบพิเศษ หรือธรรมดาที่อยู่ในการเปรียบเทียบ "ความพิเศษ" (ผลประโยชน์) ที่เพิ่มขึ้นจากการเป็นงานธรรมดาเป็นงานพิเศษนั้นมันคุ้มกับราคาที่เพิ่มขึ้น (ต้นทุน) อีก 10 บาทหรือไม่ ถ้าเห็นว่าคุ้ม (ผลประโยชน์เท่ากับหรือมากกว่าต้นทุน) ก็สั่งแบบพิเศษ

มาทันที มนุษย์ตัดสินใจโดยใช้หลักเกณฑ์ผลประโยชน์-ต้นทุนโดยไม่รู้ตัวเสมอ

จะเอาหรือไม่เอาภาชนะ "เหลี่ยม" โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีชนักปักษ์ก็ต้องพิจารณากันอย่างมีสติโดยใช้หลักเกณฑ์ผลประโยชน์- ต้นทุนเหมือนกัน

เครื่องเคียงอาหารสมอง

มีสิ่งแปลกๆ ที่เราอาจเห็นแต่ไม่ได้สังเกตดังต่อไปนี้

"ในหมู่บ้านจัดสรรระดับกลางหลายแห่งในปัจจุบันจะเห็นรูปปั้นพระพุทธรูป เทพเจ้า ฯลฯ โผล่ขึ้นกลางที่ดินที่ถือกันมา แต่ตอนสร้างหมู่บ้านว่าเป็นพื้นที่ใช้ร่วมกันของหมู่บ้าน เหตุผลที่ทำให้มีรูปปั้นเหล่านี้ก็คือ ในหลายกรณีมีความกำกวม ในความเป็นเจ้าของที่ดินส่วนนี้ (โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของผู้ลงทุนจัดสรรที่ดินแต่แรกก็ตามที) กอปรกับผู้อยู่ในหมู่บ้านบางส่วน ไม่รู้ความเป็นมาของที่ดินแต่แรกหรือไม่ได้สนใจ ผู้ลงทุนจัดสรรหลายแห่งจึง (แอบ) ขายที่ดินหรือใช้ที่ดินส่วนนี้ เพื่อประโยชน์ของตน

หมู่บ้านใดที่มีกรรมการเข้มแข็งก็ต่อสู้ วิธีต่อสู้อันหนึ่งก็คือสร้างความศักดิ์สิทธิ์ไว้บนที่ดินส่วนนี้ เพื่อให้การรุกรานหาประโยชน์ทำได้ยากขึ้น

อยากบอกว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฉบับใหม่ที่ออกในช่วงรัฐบาลชิงแก่ (ไม่ใช่ "กระชายอ่อน") และเพิ่งมีผลบังคับใช้อาจช่วยได้เพราะเนื้อหาเข้มข้น และอยู่ข้างประชาชนมากขึ้น

ป้อมตำรวจในกรุงเทพฯตามสี่แยกเปิดเปิดจราจรเกือบทุกแห่ง ปิดทับด้วยกระจกสะท้อนแสงจนดูลึกลับ มองไม่เห็นจากข้างนอก ว่ามีตำรวจอยู่หรือไม่ (ถึงแม้จะมีรถมอเตอร์ไซด์จอดโชว์ให้เห็นก็ตาม) สงสัยเป็นอันมากกว่าตอนเย็นใกล้ค่ำป้อมหลายแห่ง อาจไม่มีตำรวจปิดเปิดสัญญาณตามความหนาแน่นของจราจร แต่ให้ปิดเปิดเป็นเวลาโดยอัตโนมัติ จนสังเกตเห็นได้เพราะรถติดแน่นในบางถนนนานมากแต่ถนนที่รถวิ่งน้อยกลับได้เวลาเปิดนานผิดปกติ

ป้อมตำรวจควรโปร่งใส ประชาชนมองเห็นได้ชัดจากข้างนอกเข้าไปถึงข้างใน เพื่อช่วยให้การขอความช่วยเหลือเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่น่าหวาดกลัว

น้ำจิ้มอาหารสมอง

แสงแดดคือตัวฆ่าเชื้อความชั่วร้ายที่มีประสิทธิภาพที่สุด